

Hükmî Reddin Tespiti Davası

The Case For The Declaratory Judgment About The Legally Disclaim

Mehmet AKÇAAL*

Öz

Kendisini takip eden tereke alacaklısına karşı borçlu mirasçılar hükmî ret savunmasına dayanmak isteyebilir. Bunun için her şeyden önce hükmî reddin şartlarının gerçekleşmesi aranır. Bunlardan birincisi, terekenin borca batık olmasıdır. İkinci şart, terekenin borca batık olduğunun açıkça belli veya tespit edilmiş olmasıdır. Son şart da, terekenin borca batık olduğunun belli veya tespit edilmiş olmasının, mirasın açıldığı anda mevcut olmasıdır. Bu takdirde, gerçek ret için aranan üç aylık süre geçmiş olsa bile mirasçılar tereke borçlarından sorumlu olmadıklarını ileri sürebilirler. İşte, bu öneminden dolayı hükmî reddin tespiti davasının uygulaması oldukça fazladır. Bu durum dikkate alınarak, bahse konu çalışmada hükmî reddin tespiti davasının hukukî niteliği, bunun şartları ve tarafları açıklanmıştır. Çalışmanın devamında da hükmî reddin tespiti davasında görevli ve yetkili mahkeme, bunun açılabilceği süre ile verilen hükmün etkisi incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hükmî ret, Borca batıklık, Mirasbırakanın borç ödemededen aczi, Hükmî reddin tespiti talebi, Terekenin borca batıklığı davası.

Abstract

Heirs may wish to rely on presumption of legally disclaim against the estate creditor. First of all, it needs to be fulfilled the conditions of the legally disclaimer. The presumption of a disclaimer is valid if at the time of his or her death the deceased had been officially declared insolvent or was manifestly insolvent. In this case, the heirs may claim that they are not liable for estate debts, even if the three months sought for the intentionally disclaim have passed. Because of this importance, the application of the case for the determination of the legally disclaim is quite high. Taking into account this situation, the legal nature of the case, the conditions and the parties to the determination of legally disclaim were explained in this study. In the continuation of the study, the court in charge of the determination of the legally disclaim case and the competent court, the effect of the decision given by the court and the period the case can be opened were examined.

Keywords: Legally disclaim, Deep in debt, Insolvency, Determination of the legally disclaim, The case for the determination of the legally disclaim.

* Dr. Öğretim Üyesi, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Hukuk Anabilim Dalı,
E-Mail: mehmetakcaal@selcuk.edu.tr.

GİRİŞ

Mirasçılar, mirasın açılmasıyla birlikte esas itibariyle dört seçimlik hakka sahiptir. Bunlar, mirasın kabulü, mirasın reddi, resmî defter tutma talebi ile resmî tasfiyedir. Görüldüğü üzere, mirasçılara tanınan seçimlik haklardan biri de mirasın reddidir. Mirasın reddi, mirasçıya mirasçılık sıfatını kabul etmeme imkânını veren bir haktır².

Mirasın reddinin kaynağı ya mirasçının iradesidir ya da kanunî bir karinedir. Başka bir deyişle, mirasın reddi, iki türdür. Bunlar, gerçek ret ve hükmî rettir³.

Gerçek ret, mirasçının tek taraflı irade açıklamasında bulunarak mirası kabul etmemesidir (TMK. m. 605/I). Mirası ret, varması gereken bir irade açıklaması olup, bozucu yenilik doğuran bir hukukî işlemdir. Dolayısıyla, gerçek reddin, mirasçılar tarafından mirasbırakanın son yerleşim yeri sulh hukuk mahkemesine sözlü veya yazılı olarak açıklanması gerekir (TMK. m. 609/I; HMK. m. 382/II, b. c, 7). Gerçek reddin süresi üç aydır (TMK. m. 606/I). Bu, hak düşürücü bir süre olup, durması veya kesilmesi mümkün değildir. Süresi içinde mirası reddetmeyen mirasçı, mirası kayıtsız şartsız kabul etmiş sayılır (TMK. m. 610/I). Yani, gerçek ret bakımından susma kabul anlamına gelir⁴.

Gerçek reddin tam aksine, hükmî ret, mirasın kanundan dolayı kabul edilmemiş sayılmasıdır. Nitekim, TMK. m. 605/II'ye göre, ölümü tarihinde mirasbırakanın ödemedi aczi açıkça belli veya resmen tespit edilmişse, miras reddedilmiş sayılır. Görüldüğü üzere, belli şartların varlığı halinde, gerçek retten farklı olarak susma kabul anlamına gelmez. Bu takdirde, susma ret sayılır. Yani, gerçek retteki kabul karinesinin aksine, burada mirasın reddedildiği kanunî bir karine olarak varsayılır⁵. Bu sebeple, hükmî reddin şartlarının varlığı halinde mirasçılarının ret açıklamasında bulunması gerekmez. Yine de, doktrinde muhtemel ihtilâfları engellemek için

- 2 Kocayusufpaşaoğlu, Necip, *Miras Hukuku*, 2. Baskı, İstanbul 1978, s. 600; Oğuzman, Kemal, *Miras Hukuku Dersleri*, 2. Baskı, İstanbul 1978, s. 345; Ayiter, Nüşin / Kılıçoğlu, Ahmet M., *Miras Hukuku*, 2. Baskı, Ankara 1991, s. 231; Eren, Fikret / Yücer Aktürk, İpek, *Türk Miras Hukuku*, Ankara 2019, s. 503; Hatemi, Hüseyin, *Miras Hukuku*, 4. Baskı, İstanbul 2004, s. 123; Dural, Mustafa / Öz, Turgut, *Türk Özel Hukuku, C. IV, Miras Hukuku*, 11. Baskı, İstanbul 2017, s. 410; İnan, Ali Naim / Ertaş, Şeref / Albaş, Hakan, *Miras Hukuku*, 8. Baskı, İzmir 2012, s. 491; Serozan, Rona / Engin, Baki İlkay, *Miras Hukuku*, 3. Baskı, İstanbul 2012, 431; İmre, Zahit / Erman, Hasan, *Miras Hukuku*, 9. Baskı, İstanbul 2013, s. 353; Helvacı, İlhan, *Türk Medenî Kanununa Göre Mirasın Reddi* (MK. m. 605 – MK. m. 618), 2. Baskı, İstanbul 2014, s. 8 vd.
- 3 Berki, Şakir, *Miras Hukuku*, Ankara 1975, s. 53; Kocayusufpaşaoğlu, 601; Oğuzman, 345; Eren / Yücer Aktürk, 503 vd.; Ayiter / Kılıçoğlu, 231; Kılıçoğlu, Ahmet M., *Miras Hukuku*, 4. Baskı, Ankara 2012, s. 267; Aybay, Aydın, *Miras Hukuku Dersleri*, 3. Baskı, İstanbul 2002, s. 91; Öztan, Bilge, *Miras Hukuku*, 5. Baskı, Ankara 2012, s. 361; İmre / Erman, 353; Dural / Öz, 410; İnan / Ertaş / Albaş, 492.
- 4 Tuor, Peter / Schynder, Bernhard / Schmid, Jörg / Rumo-Jungo, Alexandra, *Das Schweizerische Zivilgesetzbuch*, 12. Auf., Zürich-Basel-Genf 2002, s. 643-644; Druey, Jean Nicolas, *Grundriss des Erbrechts*, 4. Auf., Bern 2002, s. 218 vd.; Kocayusufpaşaoğlu, 601 vd.; Oğuzman, 345 vd.; Eren / Yücer Aktürk, 503 vd.; Ayiter / Kılıçoğlu, 231 vd.; Dural / Öz, 410 vd.; İmre / Erman, 353; İnan / Ertaş / Albaş, 492 vd.; Serozan / Engin, 434-345; Petek, Hasan, *Mirasçılık Sıfatını Sona Erdiren Sebeplerin Mirasbırakanın Serbestçe Tasarruf Edebileceği Kısım Üzerindeki Etkisi*, DEÜHFD., Y. 2002, C. 4, S. 2, s. 161.
- 5 Kocayusufpaşaoğlu, 619 vd.; Oğuzman, 353; Ayiter / Kılıçoğlu, 240; Helvacı, 193; İmre / Erman, 353; Dural / Öz, 418-419; İnan / Ertaş / Albaş, 497; Serozan / Engin, 441.

sulh hukuk mahkemesine ret açıklamasında bulunulmasının faydalı olduğu belirtilmektedir⁶. Tam tersine, hükmî reddin şartlarının varlığına rağmen, mirasçı mirası kabul etmek isteyebilir. Böyle bir durumda ise, mirasçının açık veya örtülü olarak kabul açıklamasının varlığı aranır⁷. Hükmî reddin şartlarının varlığı halinde, kabul açıklamasının gerçek ret için öngörülen üç aylık sürede yapılması şart değildir. Zira, hükmî redde ilişkin olarak kabul açıklaması için ayrıca bir süre öngörülmemiştir⁸.

Mirasçılar, hükmî reddin şartlarının varlığı halinde mahkemeye bir ret açıklamasında bulunmak zorunda değildir. Bununla birlikte, özellikle borca batıklığın resmen tespit edilmediği hallerde mirasçının her ihtimale karşı ret açıklamasında bulunması yerinde olur. Keza, mirasçılar hükmî reddin tespitini mahkemeden de talep edebilirler. İşte, bu incelemenin konusu da, terekenin borca batık olduğunun tespitidir.

I. HÜKMÎ REDDİN TESPİTİ DAVASI KAVRAMI VE BUNUN HUKUKÎ NİTELİĞİ

Terekenin borca batık olduğunun tespitinden maksat, somut olayda hükmî reddin şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğinin belirlenmesidir.

Terekenin borca batık olduğunun tespiti iddiasının hukukî niteliği tartışmalıdır. Bir görüşe göre, hükmî reddin tespiti savunması, hukukî niteliği itibariyle bir def'îdir⁹. Nitekim, Yargıtay'ın bazı kararlarında¹⁰ da bu görüş kabul edilmektedir. Ancak, isabetli olan ikinci görüşe göre, terekenin borca batık olduğu savunması, def'î değil, tam tersine bir itirazdır¹¹. Zira, TMK. m. 605/II hükmünde "... miras reddedilmiş sayılır" denilerek, hükmî reddin kendiliğinden oluştuğu belirlenmiştir¹². Ayrıca, TMK. m. 609 hükmü gereğince süresi içinde sulh hukuk mahkemesine yöneltilen ret,

6 Dural / Öz, 419.

7 Ayiter / Kılıçoğlu, 240; Dural / Öz, 419; İnan / Ertaş / Albaş, 497.

8 8. HD. T. 8.4.2013, E. 2013/5538 K. 2013/5144 "...Aynı Kanununun 606/I. maddesinde yazılı 3 aylık sürenin açıkça borca batık olması nedeniyle mirasın reddedilmiş sayılmasına ilişkin talep ve davalara uygulanma olanağı bulunmamaktadır..." (KBİBB., 4721/m.605); Kocayusufpaşaoğlu, 621; Oğuzman, 354; Dural / Öz, 419; İnan / Ertaş / Albaş, 497.

9 Kocayusufpaşaoğlu, 621; Ayiter / Kılıçoğlu, 244; İnan / Ertaş / Albaş, 497; Ayan, Mehmet, Miras Hukuku, 6. Baskı, Konya 2014, s. 260.

10 HGK. T. 16.04.2008, E. 2008/4-332 K. 2008/336 "...Mirası hükmen reddetmiş sayılan kişi, tereke alacaklıları aleyhine husumet yönelterek bu durumun tespitini isteyebileceği gibi, bunu def'î yolu ile de ileri sürebilir..." (İmre / Erman, 355, dpn. 7); HGK. T. 14.3.2001, E. 2001/2-220 K. 2001/240 (KBİBB., 743/m.545); 10. HD. T. 24.11.2011, E. 2010/8196 K. 2011/16102 (KBİBB., 4721/m.605).

11 Kocayusufpaşaoğlu, 621; İmre / Erman, 355; Dural / Öz, 419; Hoşlan, Osman, Mirasçının Alacaklısının Mirasın Reddini İptal Ettirebilmesi Hakkı, Yargıtay Dergisi, Y. 1992, S. 3, s. 323, dpn. 25; Helvacı, 198, dpn. 500; Öztan, 361; Petek, Hasan, Mirasın Hükmen Reddi, Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi, C. VIII, Y. 2013, s. 2224; Başara, İzzet, Mirasın Reddi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011, s. 44; Günel, Aydın Erbar, Mirasın Reddi ve Hukukî Sonuçları, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2016 s. 66-67. İtiraz hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Oğuzman, M. Kemal / Barlas, Nami, Medenî Hukuku, 17. Baskı, İstanbul 2011, s. 306-307.

12 Bahse konu hükümden hareketle, kanunî geçiş ilkesine bir istisna getirilmiş olup olmadığı hususu doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre, hükmî ret, mirasın kendiliğinden kazanılması ilkesi bakımından bir istisna oluşturur (İmre / Erman, 354). Doktrinde hâkim olan görüş gereğince ise, mirasçılar hükmî ret halinde de terekeyi mirasın açılmasıyla birlikte kanun gereği kazanmaktadırlar (Kocayusufpaşaoğlu, 620-621; Helvacı, 193; Petek, Ret, 2196).

gerekçesi ne olursa olsun gerçek ret sayılır. Hâlbuki, hükmî ret, hukukî niteliği itibariyle süreye bağlı değildir. Bu sebeple, herhangi bir tarihte açılan davada itiraz olarak ileri sürülebilir. Yargıtay¹³ da bazı kararlarında bu görüşü kabul etmektedir. Buna göre, terekenin borca batık olduğu hususu ileri sürülmemiş olsa bile, dava dosyasındaki bilgilerden bahse konu itirazın varlığı anlaşılırsa, hâkimin bunu re'sen dikkate alması gerekir. Üstelik, itiraz niteliğindeki böyle bir iddia yargılamanın her aşamasında ileri sürülebilir. Bunun için, davacının açık muvafakatine ihtiyaç yoktur¹⁴.

Hükmî reddin şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğinin belirlenmesi amacıyla açılan dava, uygulamada¹⁵ terekenin borca batık olduğunun tespiti hakkındaki dava olarak adlandırılmaktadır. Aynı anlamda, bahsi geçen dava için doktrinde ve uygulamada “hükmen reddin tespiti davası”¹⁶ ve “borca bataklıkın tespiti davası”¹⁷ gibi oldukça çeşitli deyimler de kullanılmaktadır. Aslında, böyle bir davada terekenin borca batık olduğu ileri sürülerek mirasın hükmen reddedilmiş sayıldığıının tespiti talep edilmektedir. Aşağıda¹⁸ açıklandığı üzere, hükmî reddin tek şartı ise, terekenin borca batık olması değildir. Dolayısıyla, uygulamadaki yerleşik deyimlere rağmen, terminolojik olarak, hükmî reddin tespiti davası deyimini daha isabetlidir. Bu çalışmada da bahse konu deyim esas alınmak suretiyle açıklamalarda bulunulmuştur.

Hükmî reddin tespiti davası, hukukî niteliği itibariyle bir tespit davasıdır¹⁹. Böyle bir davada mahkeme hükmî reddin şartlarının bulunup bulunmadığını tespit eder. Başka bir deyişle, bahse konu dava, mirasçılarının borçlu olmadığına yönelik olarak açılır. Bu itibarla, Yargıtay tarafından da kabul edildiği üzere, hükmî reddin tespiti davası, menfi tespit davası niteliğindedir²⁰. Zira, menfi tespit davası, davalı tarafından varlığı iddia edilen bir hak veya hukukî ilişkinin mevcut olmadığını tespit için açılır²¹.

13 HGK. T. 19.12.1970, E. 1967/2-30, K. 691 “...Sulh hâkiminin maddeye verdiği anlamla süreyi gözetmeden defter tutmuş olması ve mirasçılarını muhayyerlik haklarını kullanmaya çağırması, hatta bu davete icabet eden mirasçılarının mirası reddetmiş olmaları hukuki bir sonuç meydana getirmez ve terekenin borca batık olduğunu tespit ettirme hakkını bertaraf edemez. Bu yön, dava şartı olarak mahkemece re'sen gözetilecek hususlardandır...” (ABD., S. 3, Y. 1971, 448). Böylece, Yargıtay tarafından, hükmî reddin hukukî niteliğinin itiraz olduğu örtülü olarak kabul edilmektedir.

14 Petek, Ret, 2224, d.pn. 85; Kuru, Baki / Arslan, Ramazan / Yılmaz, Ejder, Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı, 24. Baskı, Ankara 2013, s. 315.

15 2. HD. T. 17.4.1997, E. 1997/3065 K. 1997/4332 (KBİBB., 743/m.545).

16 Petek, Ret, 2220.

17 2. HD. T. 21.11.2002, E. 2002/11232, K. 2002/12852 (KBİBB., 4721/m. 550).

18 Bkz. III, B.

19 2. HD. T. 16.6.1972, E. 3280 K. 3874 “...Davacıların, murisleri Anın vefatı anında terekesinin borca batık olduğunu iddia eylemelerine ve bu iddianın sübutu halinde miras hükmen reddedilmiş olacağına, davanın hukukî niteliği itibariyle bir tespit davası olmasına, açılmasındaki hukukî yarar aşikar bulunduğu, alacaklı tarafından muris veya mirasçılar hakkında icra takibinin yapılması şart olmamasına göre...” (Helvacı, 197, d.pn. 495).

20 HGK. T. 14.3.2001, E. 2001/2-220 K. 2001/240 “...Esasen borç tehdit altında bulunan kişinin bu tespit davası İcra İflas Kanununun 72. maddesinde düzenlenen menfi tespit davasından ibaretir. O nedenle borçtan kurtulmada, diğer davalardaki usulî prosedür çerçevesinde incelenip karara bağlanacağı açıktır...” (KBİBB., 2004/m.72); 2. HD. T. 14.6.1999, E. 1999/4830 K. 1999/6715 (KBİBB., 743/m.545).

21 Kuru / Arslan / Yılmaz, 262. Ancak, Yargıtay'ın bir kararına göre, hükmî reddin şartlarının gerçekleştiğine kanaat getirdiği takdirde, mahkeme mirasbırakanın ölüm tarihi itibariyle terekesinin borca batık olduğunu tespitle yetinmelidir; ayrıca davacıların davalıya borçlu olmadığıının tespitine karar vermemelidir. Bkz. 2. HD. T. 17.7.2006, E. 4704 K. 11118 (Gençan, Ömer Uğur, Miras Hukuku, Ankara 2008, s. 576).

Tespit davası sadece tespit hükmünü ihtiva eder; yoksa böyle bir davada ayrıca eda hükmüne yer verilemez. Zira, mahkeme, kural olarak talepten fazlası için karar veremez (HMK. m. 26/I, c. 1)²². Dolayısıyla, hükmî reddin tespiti davasında ayrıca mirasçı tarafından tereke borcunun ödenmesine veya ödenmemesine karar verilemez.

HMK. m. 106/III'e göre, "Maddî vakıalar, tek başlarına tespit davasının konusunu oluşturamaz". Meselâ, belli bir zamanda mirasçının terekeye dâhil bir parayı bankadan çekip çekmediği hakkında ayrı bir tespit davası açılmaz. Böyle bir maddî vakıanın tek başına tespiti istendiği takdirde tespit davasına değil; delil tespiti (HMK. m. 400 vd.) müessesine başvurulması gerekir. Dolayısıyla, HMK. m. 106/III hükmünün hükmî reddin tespiti davasının Yargıtay kararlarına dayalı varlığını ne derece etkilediği açıklanmalıdır. Çünkü bahse konu hüküm göz önünde bulundurulunca terekenin borca batık olmasının maddî vakıa olarak değerlendirilmesi ve aslında tespit davasına konu edilemeyeceğinin düşünülmesi muhtemeldir. Buna karşılık ise, alacaklılara yönelik borçsuzluğun tespitinin menfi tespit niteliğinde bir dava olduğu savunulabilir. Kanaatimizce de, mirasbırakanın borçlarından dolayı kendisine temerrüt ihtarı çekilmiş bir mirasçı tarafından aleyhine açılacak alacak davasını engellemek için böyle bir tespit hükmü elde etmek üzere açılan davanın HMK. m. 106/III uyarınca değerlendirilmemesi gerekir. Başka bir deyişle, bu durumun borca batıklık maddi vakıasının tespiti olarak değerlendirilmeyip, menfi tespit niteliğinde bulunduğu benimsenerek buna bakılmasında bir sakınca görülmediğini de belirtmekte fayda vardır.

II. DAVANIN KONUSU VE ŞARTLARI

A. KONUSU

Hükmî reddin şartlarının varlığı halinde, mirasçılar tarafından mirasın reddedildiği varsayılır. Bunun için, mirasçılar tarafından ret açıklamasında bulunulması gerekmez. Ancak, hükmî reddin şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediği her zaman somut olaydan kolayca anlaşılmayabilir. Bu amaçla, terekenin borca batık olduğunun tespitine yönelik bağımsız bir davanın mirasçılar tarafından açılıp açılmayacağı hususu doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre, gerçek reddin aksine, hükmî ret bir dava şeklinde ileri sürülemez; mirasçılara karşı açılmış bir dava veya icra takibinde ancak itiraz şeklinde bir savunma konusu olabilir. Zira, hükmî reddi tek başına ayrı bir dava konusu yapmak gereksiz ve usul ekonomisine aykırı olup, böyle bir davada hukukî yarar yoktur²³.

İkinci görüşe göre, mirasçılar hükmî reddin tespitine yönelik olarak mirasbırakanın alacaklılarına karşı bir tespit davası açabilirler. Hem doktrinde²⁴ hem de uygulamada²⁵ hâkim olan bu görüş

22 Kuru / Arslan / Yılmaz, 262.

23 Hoşlan, YD, 323, dpn. 25.

24 Helvacı, 197; Petek, Ret, 2221, dpn. 76.

25 4. HD. T. 17.12.2012, E. 2012/13762 K. 2012/19438 (KBİBB., 4721/m.605); 4. HD. T. 23.11.1992, E. 1991/8220, K. 1992/14732 "...Terekenin borca batık olduğunun tesbiti müstakil bir davayla istenebileceği gibi açılmış bir davada da savunulabilir..." (KBİBB., 743/m.545); 14. HD. T. 13.3.2019, E. 2016/7585 K. 2019/2316 (KBİBB., 4721/m.605).

kanaatimizce de isabetlidir. Zira, mirasçıların hükmî reddin tespiti için dava yoluna başvurusu bakımından herhangi bir engel yoktur. Tam tersine mirasçıların bu yönde bir tespit davası açmaları bakımından menfaatleri bulunmaktadır. Meselâ, mirasçı, bu tespit davasındaki hükmî ret kararını ileride kendisi aleyhine açılması muhtemel bir dava veya cebri icra takibinde kesin delil olarak ileri sürebilir²⁶.

Hükmî reddin tespiti davasının konusu, hükmî reddin şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğinin belirlenmesidir. Ancak, gerçek redde ilişkin bir talepte bulunan davacı, kural olarak daha sonra terekenin borca batıklığının tespitine hükmedilmesini isteyemez. Bunun istisnası ise, karşı tarafın açık muvafakati veya ıslahtır (HMK. m. 176 vd.)²⁷.

Belirtilmelidir ki, hükmî reddin tespiti, dava yoluyla istenebileceği gibi, tereke alacaklıları tarafından açılmış bir davada veya yapılan bir icra takibinde itiraz olarak da ileri sürülebilir. Aksi yöndeki bir kararına²⁸ rağmen, genel itibarıyla Yargıtay da isabetli olarak aynı görüştedir²⁹. Meselâ, mirasbırakanın haksız fiili sebebiyle mirasçılar aleyhine açılan tazminat davasında mirasçılar terekenin borca batık olduğu savunmasında bulunabilirler. Böyle bir savunmanın HMK. m. 163 vd. gereğince ön sorun (hadise) şeklinde incelenip karara bağlanması gerekir. Dolayısıyla, açılmış bir davada ortaya çıkan böyle bir ön sorun bizzat görevli ve yetkili mahkeme tarafından incelenip karara bağlanır³⁰.

B. ŞARTLARI

Hükmî reddin tespiti davasının kabulü için hükmî reddin şartlarının gerçekleşmesi gerekir. Hükmî ret için ise üç şartın varlığı aranmaktadır. Bunlar, aşağıda sırasıyla açıklanmıştır.

26 Helvacı, 197.

27 2. HD. T. 9.4.2009, E. 2008/18729 K. 2009/6751 "...Dava dilekçesi Türk Medeni Kanununun 605/I. maddesinde düzenlenen gerçek redde ilişkin olup, davacılar vekilinin ıslah talebi bulunmamaktadır. Mirasbırakanın terekesinin borca batık olduğuna dair açıklama; Türk Medeni Kanununun 605/II. maddesine dayalı usulüne uygun bir dava açıldığını göstermez..." (KBİBB., 4721/m.605).

28 Buna göre, savunma yoluyla hükmî reddin sonucunda faydalanılmaz. Bkz. 2. HD. T. 14.5.1971, E. 2626 K. 3189 (Kocayusufpaşaoğlu, 621, dpn. 83).

29 13. HD. T. 25.3.2013, E. 2013/10 K. 2013/7407 "...Davalılar tarafından terekenin borca batık olduğu ve bu durumda mirasın hükmen reddedilmiş sayılacağı cevap dilekçesinde bildirildiğine göre, mahkemece değinilen bu yön üzerinde durulmaksızın yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır..." (KBİBB., 4721/m.605); 4. HD. T. 7.7.2011, E. 2011/8398 K. 2011/8121 (KBİBB., 4721/m.605); HGK. T. 16.4.2008, E. 2008/4-332 K. 2008/336 (KBİBB., 4721/m.605); 4. HD. T. 25.5.2009, E. 2008/7583 K. 2009/7060 (KBİBB., 4721/m.605); 4. HD. T. 23.11.1992, E. 1991/8220, K. 1992/14732 (KBİBB., 743/m.545); İmre / Erman, 355.

30 11. HD. T. 2.10.2006, E. 2005/8524 K. 2006/9561 "...İlke olarak tereke alacaklısının mirasbırakana ait bir borç için mirasçılara karşı dava açması halinde, davalı mirasçıların terekenin borca batık olması nedeniyle hükmen reddedilmiş sayıldığı iddiasının da aynı mahkeme tarafından incelenmesi gerekmektedir..." (KBİBB., 6762/m.1301); 4. HD. T. 25.5.2009, E. 2008/7583 K. 2009/7060 (KBİBB., 4721/m.605); 4. HD. T. 24.1.2005, E. 2004/6782 K. 2005/155 (KBİBB., 4721/m.605).

1. Terekenin Borca Batık Olması

Hükmî reddin ilk şartı, terekenin borca batık olmasıdır. Nitekim, TMK. 605/II hükmünde bu şart mirasbırakanın borç ödemedede acze düşmüş olması gerektiği şeklinde yer almaktadır. Bahse konu şart, 743 sayılı eski Medenî Kanun'da "terekenin borca müstağrak olması" şeklinde ifade edilmektedir (eMK. m. 545, c.2)³¹. Hâlbuki, bu husus, İsviçre Medenî Kanunu'nda "mirasbırakanın ödeme güçsüzlüğü (die Zahlungsunfähigkeit des Erblassers)" olarak düzenlenmektedir. Belirtilmelidir ki, ödeme güçsüzlüğü, borca batık olmaya nazaran daha geniş kapsamlı bir deyimdir³². Gerçekten de, mirasbırakanın ödeme güçsüzlüğü için terekenin borca batık olması şart değildir. Meselâ, yeterli ödeme imkânı bulunmayan, bu sebeple de borçlarını yerine getiremeyen borçlu ödeme güçsüzlüğüne düşmesine rağmen terekesi borca batık olmayabilir³³.

Borca batıklıktan anlaşılması gereken, geçici bir nakit sıkışıklığı değildir. Bundan maksat, objektif olarak terekenin aktif kısmın pasif kısmından az olmasıdır³⁴. Demek ki, mirasbırakanın borçlarını karşılayacak kadar para, alacak ve malının terekede bulunmaması halinde, bunun borca batık olduğunun kabul edilmesi gerekir. Mirasbırakanın ölümü anında terekesinde bir malvarlığı değerinin bulunmaması ise, tek başına terekenin borca batık sayılması için yeterli değildir³⁵. Diğer taraftan, mirasbırakan tarafından yapılan belirli mal vasiyetleri bu anlamda tereke borcu sayılmazlar. Zira, mirasbırakanın alacaklıları belirli mal vasiyetlerine karşı kanunkoyucu tarafından korunmaktadır (TMK. m. 519, m. 603)³⁶.

2. Terekenin Borca Batık Olduğunun Açıkça Belli veya Resmen Tespit Edilmiş Olması

Hükmî reddin varlığı için terekenin borca batık olması tek başına yeterli değildir. Bunun için, 743 sayılı eski Medenî Kanun'a göre, terekenin borca batık olduğunun şayi (yaygın) ve sabit olması

31 743 sayılı Medenî Kanun'da geçen terekenin borca müstağrak (batık) olması şeklindeki ifadenin mehz Kanun'a uygun olarak mirasbırakanın aczi olarak anlaşılması gerektiği hakkında bkz. Helvacı, 189.

32 2. HD. T. 1. 11.04.1994, E. 2802 K. 3708 "Mirasbırakanın paydaş olduğu anonim şirketin iflası tek başına mirasbırakanın ödeme güçsüzlüğü içinde olduğunu kabul için yeterli değildir" (Özüğür, Ali İhsan, Miras Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2009, s. 428). Değişik anlam taşımalarına rağmen borca batıklık ile ödeme güçsüzlüğü deyimlerinin hükmî ret karinesinin varlığı bakımından ayrı ayrı yeterli olduğu görüşü için bkz. Serozan / Engin, 441.

33 Rüzgaresen, Cumhuriyet, Mirasbırakanın Borca Batık Olması, EÜHFED., Y. 2010, C. 14, S. 1-2, s. 275; İnan / Ertaş / Albaş, 497, dph. 1261.

34 14. HD. T. 20.12.2018, E. 2016/4172 K. 2018/9325 "...Ölüm tarihi itibariyle, murisin tüm malvarlığı terekenin aktifini, tüm borçları ise terekenin pasifini oluşturur. Terekenin pasifinin aktifinden fazla olması terekenin ödemedene aczini ve dolayısıyla da terekenin borca batık olduğunu gösterir..." (KBİBB., 4721/m.605); 2. HD. T. 12.5.2009, E. 2009/6082 K. 2009/9439 "...Mirasbırakanın taşınır ve taşınmaz mallarının ölüm günündeki değerlerinin, başka bir ifade ile ölüm günü itibariyle terekenin aktifinin belirlenmesi ve borç miktarına göre ölüm tarihi itibariyle borçlarını karşılamaya yeter miktarda olup olmadığının objektif olarak tespiti ... gerekirken, eksik inceleme ile hüküm kurulması doğru bulunmamıştır..." (KBİBB., 4721/m.605); Umar, Bilge, Aciz Hali – Borca Batıklık Kavramlarının Farkı ve Bu Yönden Yeni MK Metninin Düşüştüğü Bir Yanlışlık (MK m. 605 f.II, 618), YÜHFED., Y. 2004, S. 1, s. 317; Helvacı, 195; İnan / Ertaş / Albaş, 497. Bu konudaki batıklık karinesi için bkz. HGK. T. 16.4.2008, E. 2008/4-332 K. 2008/336 (KBİBB., 4721/m.605).

35 4. HD. T. 23.11.1992, E. 1992/8220 K. 1992/14732 "...Bir kimsenin ölümü anında malvarlığı bulunmadığının sübutu, terekesinin borca batık olduğunu göstermez..." (KBİBB., 743/m.545).

36 İmre / Erman, 354.

gerekmekteydi (eMK. m. 545, c. 2). Dolayısıyla, eski Medenî Kanun döneminde borca batıklık için resmî belge aranmamaktaydı. Hâlbuki, İsviçre Medenî Kanunu'na³⁷ uygun olarak, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu gereğince mirasbırakanın ödemededen aczinin açıkça belli veya resmen tespit edilmiş olması şarttır (TMK. m. 605/II).

Görüldüğü üzere, hükmî ret sonucunu doğuran ilk hal, mirasbırakanın borç ödemekten aczinin açıkça belli olmasıdır. Ödemededen aczin açıkça belli olmasından maksat, terekenin borca batık olduğunun yayılmış olmasıdır. Başka bir deyişle, burada anlatılmak istenen, mirasbırakanın borçlarını ödemeye yetecek malı veya parasının bulunmadığının herkes tarafından bilinmesidir. Bunun için ise, mirasbırakanı tanıyanların, onun çevresindeki kişilerin terekenin borca batık olduğunu bilmeleri yeterlidir. Meselâ, mirasçılarının bu durumdan haberdar olması aranır³⁸. Terekenin borca batık olduğunun resmen tespit edilmiş olmasına ise gerek yoktur. Meselâ, intihar eden ünlü iş adamı hakkında gazetelerde ekonomik çöküntü içinde ve milyonlarca lira borçlu bulunduğuna yönelik haberler yapılmışsa onun aciz halinin açıkça belli olduğu kabul edilmelidir. Bununla beraber, mirasbırakanın ödemededen aczi bazen de yanlışlıkla yayılmış olabilir. Meselâ, bir kimse cimriliği veya ahlâksızlığı sebebiyle ya da borçlarını ödemeyip alacaklılarını zarara sokmak maksadıyla çevresine karşı kendisini bu durumda gösterebilir. Keza, dilencilikle geçinen bir kimsenin ölümü tarihinde geride ciddi bir servet bırakması da muhtemeldir. Bu gibi hallerde ise, terekenin borca batık olduğu ileri sürülemez³⁹.

Hükmî ret sonucunu doğuran diğer hal, mirasbırakanın ödemededen aczinin resmen tespit edilmiş olmasıdır. Meselâ, mirasbırakan hayattayken onun aleyhine sürdürülmüş bir icra takibinin semeresiz kalması sebebiyle alacaklısı tarafından ödemededen aciz belgesi alınmış olması bu kapsamdadır⁴⁰. Yine, mirasbırakan hayattayken iflâsına karar verilmiş olması veya onun büyük bir borcu için malları üzerine haciz konmuş bulunması hallerinde de böyledir. Keza, mirasbırakanın konkordato süreci içerisinde bulunması da buna misal gösterilebilir. Bunun gibi, mirasbırakan vesayet altındaki bir kişi ise, onun malvarlığı hakkında tutulan resmî defter (TMK. m. 438/III) de ölüm tarihinde terekenin borca batık olduğunu resmen tespit edebilir⁴¹. Bahse konu misallerde, özellikle mirasçılar veya mirasbırakanın alacaklıları terekenin borca batık olduğunu kolayca tespit etme imkânına sahiptir. Hâlbuki, sadece borç senedinin varlığı ve icra takibinin yapılmış olması resmî tespit için yeterli değildir⁴². Aynı şekilde, mirasbırakan hayattayken onun iflâsına karar verilmesi veya konkordato teklifinin tasdik ve ilan edilmiş olması, daha sonraki ölüm tarihinde mutlak olarak hükmî ret karinesinin varlığını zorunlu kılmaz⁴³.

37 Gerçekten de, ZGB. Art. 566/II'ye göre, "Mirasbırakanın ödeme iktidarsızlığı onun ölümü anında resmen tespit edilmiş veya aşikar ise, miras reddedilmiş sayılır (Ist die Zahlungsunfähigkeit des Erblassers im Zeitpunkt seines Todes amtlich festgestellt oder offenkundig, so wird die Ausschlagung vermutet)".

38 Mirasbırakanın alacaklılarının da bu konuda bilgisinin aranması gerektiği görüşü için bkz. Helvacı, 195.

39 Helvacı, 195-196; İnan / Ertaş / Albaş, 498; İmre / Erman, 354-355.

40 14. HD. T. 18.4.2019, E. 2018/4577 K. 2019/3580 (KBİBB., 4721/m.605).

41 Helvacı, 196; İmre / Erman, 354; Petek, Ret, 2216.

42 Petek, Ret, 2216, dpn. 66; 2. HD. T. 16.6.1972, E. 1972/3280 K. 1972/3874 (İBD., 1973, 959).

43 2. HD. T. 29.6.1983, E. 5107 K. 5806 (Özmen, İsmail, Tereke Hukuku Davaları, 3. Baskı, Ankara 2010, s. 489).

3. Terekenin Borca Batık Olduğunun Belli veya Tespit Edilmiş Olması Şartlarının Mirasın Açıldığı An İtibariyle Gerçekleşmiş Olması

Bir görüşe göre, borca batıklık şartı bakımından önemli olan mirasbırakanın ölüm anıdır⁴⁴. Bunun haricinde ise, borca batıklığın mirasbırakan hayattayken veya ölümünden sonra açıkça belirli hale gelmesi ile resmen tespit edilmiş olması arasında fark yoktur. Yani, terekenin borca batıklığının açıkça belli veya resmen tespit edilmiş olması, mirasbırakanın ölümünden önce gerçekleşebileceği gibi, bu daha sonra da mümkündür. Yargıtay da aynı görüştedir⁴⁵. Ancak, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'ndaki açık hüküm karşısında bu görüşe katılmak uygun değildir.

Diğer bir görüşe göre, hükmî retten bahsetmek için terekenin borca batık olduğunun açıkça belli veya resmen tespit edilmiş olması bakımından önemli olan, mirasın açıldığı andır⁴⁶. Gerçekten de, TMK. m. 605/II gereğince en geç mirasbırakanın ölüm tarihi itibariyle yukarıda açıklanan ilk iki unsurun varlığı aranmaktadır⁴⁷. Sonradan gerçekleşen bir değişiklik, hükmî ret karinesini ortadan kaldırmaz. Mirasbırakanın ölüm tarihi itibariyle açıkça belli olan borca batıklığın daha sonra ortadan kalkması, meselâ hisse senetlerinin üç aylık ret süresi içinde değer kazanması bakımından durum böyledir⁴⁸.

III. DAVANIN TARAFLARI

A. DAVACI

Hükmî reddin tespiti davası, mirasçılar tarafından açılır⁴⁹. Bu bakımdan, kanunî veya iradî mirasçılar arasında herhangi bir fark yoktur⁵⁰. Ancak, davacının mirası hükmen reddetmiş bir

44 Helvacı, 194, dph. 481; Oğuzman, 353; 14. HD. T. 18.4.2019, E. 2018/4577 K. 2019/3580 "...Murisin ödemeden aczi ölüm tarihine göre belirlenir..." (KBİBB., 4721/m.605); 8. HD. T. 2.10.2014, E. 2013/23089 K. 2014/17767 (KBİBB., 4721/m.605); 8. HD. T. 17.2.2014, E. 2014/1737 K. 2014/2560 "...Murisin terekesinin aktifi belirlenirken dava tarihindeki değerlerin esas alınması, yine murisin vergi borcu ile SGK'ya olan prim borçlarının ölüm tarihi itibariyle değil dava tarihi itibariyle ulaştığı değerler esas alınarak tereke pasifi belirlenerek hüküm kurulması doğru değildir..." (KBİBB., 4721/m.605).

45 2. HD. T. 1.4.1974, E. 1973/2038 K. 1974/1987 "...Terekenin borca batık olduğunun ileri sürülebilmesi için, ölüm gününde bu durumun ilâm, aciz belgesi ve benzeri şekilde belge veya delillerle tevsik edilmiş olması zorunlu değildir. Sonradan yapılacak tespit ölüm gününe raci sonuçlar doğurur..." (KBİBB., 743/m.550).

46 Bilgen, Samim, Borca Müstağrak Tereke, ABD., Y. 1953, S. 6, s. 499; Hoşlan, Osman, Mirasın Reddi, Adalet Dergisi, Y. 1974, S. 7, s. 582; Serozan / Engin, 441; İnan / Ertaş / Albaş, 498; Petek, Ret, 2219.

47 Hatta, bir görüşe göre, terekenin borca batık olduğu hususunun, mirasçılar tarafından mirasın açıldığı anda biliniyor olması da gerekir. Bu görüş hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İnan / Ertaş / Albaş, 498.

48 Petek, Ret, 2219. Miras kabul edildikten sonra beklenmedik biçimde ortaya çıkan bir borç yükümlü ve borca batıklık karşısında, mirasçının önceden gerçekleştirdiği irade açıklamasını temel yanılması sebebiyle iptal edebilmesi gerektiği görüşü için bkz. Serozan / Engin, 442.

49 8. HD. T. 1.10.2014, E. 2013/20830 K. 2014/17638 "...Mirasçı alacaklılara karşı bir süreye bağlı kalmaksızın terekenin borca batık olduğunun tespitini isteyebilir..." (KBİBB., 4721/m.605).

50 14. HD. T. 16.3.2016, E. 2016/2669 K. 2016/3303 "...Mirasın hükmen reddi davasını yasal ve atanmış mirasçılar açabilir. Mirasçı olmayan kişinin dava açma hakkı yani aktif dava ehliyeti bulunmamaktadır. Somut olaya gelince; dosya içerisinde bulunan mirasçılık belgelerine göre, davacıların birinin murisin mirasçısı olmadığı anlaşıldığından aktif dava ehliyeti de bulunmadığı gözetilerek davanın anılan davacı yönünden reddine karar verilmesi gerekirken

mirasçı olması gerekir. Açık veya örtülü olarak mirası kabul etmiş bir mirasçı böyle bir davayı açamaz. Gerçekten de, terekedeki pasifler aktiflerden fazla olsa bile, mirasçı terekeyi açıkça kabul edebilir⁵¹. Aynı şekilde, mirasçının tereke işlerine gereğinden fazla karışması da ret hakkının örtülü olarak düşmesine yol açar. Nitekim, TMK. m. 610/II'ye göre, tereke işlerine karışan, terekenin olağan yönetimi niteliğinde olmayan veya mirasbırakanın işlerinin yürütülmesi için gerekli olanın dışında işler yapan mirasçı mirası reddedemez⁵². Aynı hükmün devamında belirtildiği üzere, tereke mallarını gizleyen veya kendisine maleden bir mirasçının mirası reddetmesi de mümkün değildir. Ret karinesinin çürütülmesi için örtülü kabul anlamına gelen davranışların ret süresi içinde gerçekleşmiş olması ise aranmaz⁵³. Bu takdirde, hükmî ret karinesi geçerliliğini kaybeder ve mirasçı mirası kabul etmiş sayılır. Böyle bir durumda açılan tespit davasının da reddedilmesi gerekir. Görüldüğü üzere, örtülü kabul varsayımının uygulamadaki önemi, gerçek redde nazaran hükmî redde daha fazladır⁵⁴. Mirastan feragat, mirasçılıktan çıkarma (ıskat) ve mirastan yoksunluk (mahrumiyet) sebeplerinden birinin varlığı halinde ise, zaten mirasçı sıfatını kazanamamış olan kimselerin böyle bir davayı açması gerekmez.

Hükmî reddin tespiti davası küçük veya kısıtlı adına kanunî temsilci tarafından açılabilir. Bunun için, vasiye sulh hukuk mahkemesi tarafından izin verilmiş olması gerekir (TMK. m. 462/b. 8)⁵⁵. Ancak, ister tam ehliyetsiz olsun ister sınırlı ehliyetsiz olsun, velayet altındaki küçük adına veli mirası reddederse, kural olarak reddeden küçüğe kayyım atanması isabetli olur. Bu konuda, velinin kendi adına da mirası reddetmesi durumunda küçükle arasında herhangi bir menfaat çatışması olmadığı ileri sürülebilir. Ne var ki, böyle bir ihtimalde de veli başka bir çocuğunun menfaatine olarak küçüğün mirasını reddetmiş olabilir. Bahse konu kuralın istisnası ise, reddeden küçüğün zarar görmeyeceğinin açıkça belli olmasıdır. Bu itibarla, mirasın reddinde olduğu gibi,

yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiştir..." (KBİBB., 4721/m.605).

- 51 İİK. m. 183 gereğince, kabul açıklaması hükmî ret üzerine gerçekleştirilen resmî tasfiyeye kadar ve hatta tasfiye süresi boyunca mümkündür (Serozan / Engin, 442).
- 52 2. HD. T. 13.2.2012, E. 2010/16378 K. 2012/2395 "...Sigortalı iken vefat eden kişinin sağ kalan eşine sosyal güvenlik mevzuatı gereğince bağlanan "dul aylığı" terekeye dahil bir değer olmayıp sağ eşin kanundan kaynaklanan hakkı niteliğindedir. Bu nedenle sağ eşe kocasından dolayı dul aylığı bağlanmış olması terekeye sahiplenme olarak görülemez..." (KBİBB., 4721/m.605); HGK. T. 22.9.2010, E. 2010/2-379 K. 2010/413 "...Terekenin tespiti için davacılar tarafından açılan dava, bu kapsamda olmayıp davacıların mirası örtülü olarak kabul ettikleri sonucunu doğurmaz..." (KBİBB., 4721/m.605); 2. HD. T. 11.12.1984, E. 1984/10040 K. 1984/10249 "...Olayda davacı mirasçılar, bu sıfatla kendileri aleyhine açılan 1980/20 esas sayılı tazminat davasında o davanın davacısına bir miktar para ödeyerek davadan vazgeçilmesini sağlamışlar, diğer bir deyimle davacı ile sulh olmuşlardır. Bu davranışlar ile davacılar terekeye sahip çıkma durumuna düşüp, mirası reddetmek hakkını yitirmişlerdir. Onun için terekenin borca batık olduğunu ileri süremezler..." (KBİBB., 743/m.545); 2. HD. T. 1.4.1974, E. 1973/2038 K. 1974/1987 "...Mirasçılarının icra takibine yahut bir davaya karşı koymuş olmaları, kira toplama, bir işletmeyi tereke yararına idare gibi eylemler mirası kabul anlamına gelmez. Ölenin sağlığında kızı adına bankada açtığı hesaptaki paranın ölümünden sonra velisi tarafından alınmasının terekeyi kabullenmekle ilgisi yoktur..." (KBİBB., 743/m.550).
- 53 Kocayusufoğlu, 621; Helvacı, 194.
- 54 Serozan / Engin, 443.
- 55 Yargıtay'a göre ise, böyle bir davada sulh hukuk mahkemesinin haricinde asliye hukuk mahkemesinden de izin alınması gerekir. Bkz. 14. HD. T. 12.12.2017, E. 2016/206 K. 2017/9320 "...Türk Medenî Kanunu madde 463 uyarınca, vesayet altındaki kişinin vasisinin vesayet altındaki kişi adına mirası reddedebilmesi için, vesayet makamının izninden sonra denetim makamının da onayı gereklidir..." (KBİBB., 4721/m.463).

bahse konu tespit davası bakımından da reddeden küçüğe kayyım atanması gerekir. Böylece, küçük davada kayyım tarafından temsil edilir (TMK. m. 526, b. 2)⁵⁶.

Mirasçılar tarafından tespit davasının birlikte açılması gerekmez. Her bir mirasçı tek başına böyle bir davayı açabilir. Yani, mirasçılar arasında bahse konu tespit davasını açma bakımından zorunlu dava arkadaşlığı yoktur⁵⁷. Aynı ayrı açılan davalar ise birleştirilir.

Dava devam ederken davacının ölmesi muhtemeldir. Bu durumda, sayıları birden fazla ise davaya ölen mirasçının bütün mirasçıların katılımının sağlanması gerekir.

Hükmî reddin tespiti davası bakımından uygulamada vekilin özel yetkili vekâletnamesinin varlığı aranmaktadır⁵⁸. Buna dayanak olarak da, Türk Medeni Kanununun Velayet, Vesayet ve Miras Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Tüzüğü m. 39/II hükmü gösterilmektedir. Özel yetkili vekâletnamenin eksikliği halinde ise, bunun tamamlattırılması için süre verilmektedir⁵⁹. Hâlbuki, bahsi geçen düzenleme, TMK. m. 609 hükmü gibi gerçek reddin şekline ilişkindir⁶⁰. Kanaatimizce, hükmî reddin tespitine yönelik böyle bir davada ise özel yetkili vekaletnamenin varlığı aranmamalıdır.

B. DAVALI

Gerçek ret halinde, mirasın reddi beyanının tespiti ve tescili, miras hukukundaki çekişmesiz yargı işleri kapsamındadır (HMK. m. 382/II, b. c, 7). Bu sebeple, gerçek ret halinde mirası reddetmek isteyen bir mirasçının diğer mirasçıları hasım göstermesi gerekmez⁶¹. Hâlbuki, hükmî reddin tespiti davasında davalı, tereke alacaklılarıdır⁶². Yargıtay da aynı görüştedir⁶³. Bahse konu dava,

56 2. HD. T. 22.3.2004, E. 2004/2731 K. 2004/3608 "...Temyize konu davayı, kendisine asaleten çocuklara velayeten Haydar açmıştır. Davacı, eşiyile ayrı yaşadıklarını, çocukların fiilen kendi yanında olduğunu belirtmiştir. Evlilik devam ettiği sürece ana ve baba velayeti birlikte kullanırlar. Ortak hayata son verilmiş veya ayrılık hali gerçekleşmişse, hâkim velayeti eşlerden birine verebilir (4721 s. Kanun m. 336). Velinin hukuki yararıyla küçüklerin hukuki yararlarının çatışma ihtimali varsa kayyım tayini gerekir. Bu yönler üzerinde de durulmadan, yazılı olduğu şekilde davanın süre yönünden reddi doğru bulunmamıştır..." (KBİBB., 4721/m.545); Dural / Öz, 412.

57 4. HD. T. 24.1.2005, E. 2004/6782 K. 2005/155 (4721/m.605).

58 14. HD. T. 23.1.2017, E. 2016/4147 K. 2017/456 "...Dava, mirasbırakan Fevzi Yavaş'ın mirasının hükmen reddine ilişkindir... Kabule göre de Türk Medeni Kanununun Velayet, Vesayet ve Miras Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Tüzüğü'nün 39/II. fıkrası gereğince mirasın reddi yetkisini içeren özel vekâletname sunulması zorunlu olmasına rağmen davacı vekilinin vekâletnamesinde özel yetki bulunmaması da doğru değildir..." (KBİBB., 4721/m.605).

59 14. HD. T. 31.3.2016, E. 2015/12478 K. 2016/3850 "...Davacıların Av. S. S. Y. ve Av. S. A.ê verdikleri vekâletnamede mirasın reddini içeren özel yetki bulunmadığından davacılar vekillerine özel yetkiyi içeren vekaletname sunması için süre verilmesi ve bu eksikliğin tamamlattırılarak sonucuna göre hüküm kurulması gerekirken bu hususun göz ardı edilmesi de yerinde değildir..." (KBİBB., 4721/m.605).

60 Gerçek ret bakımından vekilin özel olarak yetkilendirilmesinin gerekip gerekmediği hususu hakkındaki tartışma için bkz. Helvacı, 69 vd. Bu konuda özel yetkili vekâletnamenin gerektiği görüşü için bkz. Şenocak, Zarife, Mirasın Reddi ve Özel Vekalet (Yargıtay'ın Verdiği Bir Karar Dolayısıyla), AÜHFD., Y. 1998, S. 1-4, s. 450-451.

61 Kuru / Arslan / Yılmaz, 69.

62 Cingöz, Dilek, Bir mükellef hakkı olarak mirasın reddi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014, s. 10.

63 2. HD. T. 7.4.2011, E. 2010/16402 K. 2011/6145 "...Terekenin miras bırakanın ölüm tarihinde borca batık olduğunun tespitine ilişkin bu dava alacaklılara karşı açılır..." (KBİBB., 4721/m.605); HGK. T. 16.01.2008, E. 332 K. 336 (İmre

hasım gösterilmeksizin açılmaz; aksi takdirde tereke alacaklılarını bağlamaz⁶⁴. Aynı şekilde, mirasçının kendi alacaklıları aleyhine bahsi geçen tespit davasını açması da mümkün değildir.

Tereke alacaklılarının tamamının mirasçılar tarafından bilinmemesi mümkündür. Ancak, davanın davacı mirasçı tarafından bilinen tüm alacaklılara yöneltilmesi gerekir⁶⁵. Bununla beraber, mirasçı tarafından bilinen alacaklılardan bazıları davalı olarak gösterilmemiş olabilir. Uygulamaya göre, bu durumda hâkim tarafından dava hemen reddedilmeyip, davacıya uygun bir süre verilmesi gerekir⁶⁶.

Tereke alacaklılarının sayısı birden fazla olabilir. Bu takdirde, hükmî reddin tespiti davasında hepsi hasım gösterilmelidir⁶⁷.

Davalı ölmüşse, ölen alacaklının mirasçılara karşı da bahse konu tespit davası açılabilir; aynı şekilde, devam eden dava onlara karşı da sürdürülebilir⁶⁸.

IV. GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

A. GÖREVLİ MAHKEME

Hükmî reddin tespiti davasında görevli mahkemeye ilişkin olarak Yargıtay'ın İçtihadı Birleştirme Kararı⁶⁹ bulunmaktadır. Böylece, hükmî reddin tespiti davasını görece mahkeme, göreve ilişkin

/ Erman, 355, dph. 7); 2. HD. T. 2.6.2010, E. 2010/6556 K. 2010/10855 (KBİBB., 4721/m.605); 2. HD. T. 9.4.2009, E. 2008/18729 K. 2009/6751 (KBİBB., 4721/m.605); 2. HD., T. 5.3.2009, E. 2008/17267 K. 2009/3864 (KBİBB., 4721/m.605).

64 Antalya, O. Gökhan, Miras Hukuku, İstanbul 2009, s. 382; 8. HD. T. 11.9.2014, E. 2013/23345 K. 2014/15786 "... Bundan ayrı, terekenin borca batık olması nedeniyle mirasın hükmen reddinin talep edildiği davalarda kural olarak; husumetin tüm alacaklılara yöneltilmesi ve davanın ondan sonra görülmesi gerekir. Dava, hasımsız olarak açılmasına rağmen mahkemece uyuşmazlığın hatalı nitelendirilmesi sonucu taraf teşkilinin sağlanması yoluna gidilmemiş olması ve davanın süreden reddedilmesi usul ve kanuna aykırıdır... O halde mahkemece yapılacak iş; miras bırakanın tüm alacaklılarını davaya dahil etmek ... ve tüm deliller birlikte değerlendirilerek hasil olacak sonucuna göre karar vermektir..." (KBİBB., 4721/m.605); 2. HD. T. 19.10.2006, E. 2006/6311 K. 2006/14303 "... Terekenin borca batık olduğunun tespitine dair davanın alacaklılar hasım gösterilmek suretiyle açılması gerekir. Bu yön gözetilmeden hasımsız olarak açılan bir dava ile işin esası hakkında karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır..." (KBİBB., 4721/m.605); 2. HD. T. 18.7.2006, E. 2006/4726 K. 2006/11238 (KBİBB., 4721/m.605).

65 14. HD. T. 16.1.2017, E. 2016/3884 K. 2017/284 "...Mirasın hükmen reddine ilişkin davalar, tereke alacaklılarına yöneltilmek suretiyle açılması gerekir. Dosya kapsamına yansıyan başka alacaklılar da olduğu halde tüm tereke alacaklılarına husumet yöneltilmeden eksik hasımla yazılı şekilde karar verilmesi doğru bulunmamıştır..." (KBİBB., 4721/m.605).

66 2. HD. T. 7.4.2011, E. 2010/16402 K. 2011/6145 "...Davanın bilinen tüm alacaklılara yöneltilmesi için önel verilip dava kıymeti ve borç miktarı açıklattırdıktan sonra görev hususunun belirlenmesi gerekirken yazılı gerekçe ile görevsizlik karan verilmiş olması isabetsizdir..." (KBİBB., 4721/m.605).

67 2. HD. T. 2.6.2010, E. 2010/6556 K. 2010/10855 (KBİBB., 4721/m.605); 2. HD. T. 9.4.2009, E. 2008/18729 K. 2009/6751 (KBİBB., 4721/m.605); 2. HD., T. 5.3.2009, E. 2008/17267 K. 2009/3864 (KBİBB., 4721/m.605).

68 Dava sırasında alacağın devredilmesi durumunda ise, husumetin devralana yöneltilmesi gerektiğine ilişkin bkz. 2. HD. T. 25.1.2007, E. 10561 K. 423 (Gençan, 583).

69 YİBK. T. 23.12.1942, E. 1942/24 K. 1942/29 "... Terekenin borca müstağrak olduğunun şüyu veya sübutu ve mirasın fiilen veya kavlen kabul edilmiş olup olmadığı muhakemeye muhtaç hususlardan olup kanunda bu kabil ihtilafların mutlaka sulh hakimleri tarafından görüleceği hakkında bir sarahat olmadığından meselenin vazifeye mütedair

kanunî ilkeler çerçevesinde belirlenir. Zira, Kanun'da bu konuda sulh hukuk mahkemesinin görevli olduğuna yönelik açık bir düzenleme bulunmamaktadır.

Terekenin borca batık olduğunun tespiti, malvarlığı haklarına ilişkin bir davanın konusudur. Bu itibarla, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu döneminde, görevli mahkeme dava konusu şeyin, daha doğrusu tereke alacaklılarının alacak miktarına göre belirlenirdi (HUMK. m. 2/I)⁷⁰. Nitekim, Yargıtay tarafından hükmî reddin tespiti davasında da bu düzenleme esas alınmaktaydı⁷¹. Ancak, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda, para sınırına ilişkin ikili ayırım kaldırılmıştır. Böylece, Yargıtay tarafından da içtihat değiştirilmiştir⁷². Dolayısıyla, bahse konu tespit davasında görevli mahkeme, dava konusu şeyin (müddeabihin) değeri ne olursa olsun asliye hukuk mahkemesidir. Zira, genel görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesidir (HMK. m. 2). TMK. m. 609/I'deki reddin şekline ilişkin düzenleme ise, gerçek redde özgüdür. Buradan hareketle, hükmî reddin tespiti bakımından da sulh hukuk mahkemesinin görevli olduğu sonucu çıkarılamaz.

Görev, kamu düzenine ilişkin (HMK. m. 1) olup, dava şartlarından biridir (HMK. m. 114/I, b. c). Bu sebeple, mahkeme, davanın her safhasında görevli olup olmadığını re'sen inceler ve görevsiz olduğu kanısına varırsa, yine re'sen görevsizlik kararı verir. Taraflar da davanın her safhasında mahkemenin görevsiz olduğunu ileri sürebilirler. Aynı şekilde, tarafların sözleşme ile görevli mahkemeyi değiştirmeleri de mümkün değildir⁷³.

kanuni esaslar dairesinde mütalaası muktazi ve binaenaleyh Temyiz 2. Hukuk Dairesinin içtihadı muvafık olduğuna sülûsan ekseriyetle 23.12.1942 tarihinde karar verildi." (KBİBB., 1086/m.8).

70 Antalya, 381-382; Helvacı, 199; Petek, Ret, 2225-2226.

71 HGK. T. 14.3.1984, E. 1982/2-66 K. 1984/239 "...Davacı, dilekçesinde mirası borca batıklık sebebiyle reddetmek istediğini açıkça belli etmiştir. Mahkemece buna rağmen davacının gerçek ret isteğinde bulunduğu kabulü ile sulh mahkemesince bakılmak üzere, dava dilekçesinin görev yönünden reddine karar verilmiş olması, usul ve yasaya aykırıdır.." (KBİBB., 743/m.549); 2. HD. T. 14.3.2011, E. 2010/15095 K. 2011/4530 "...Dava, mirasbırakanın ölüm tarihindeki terekesinin borca batık olması nedeniyle mirasın hükmen (kendiliğinden) reddedilmiş sayılmasına (MK. m. 605/II'ye) ilişkin olup, davanın terekeden alacaklı olanlara karşı açılması ve 23/12/1942 gün 24/29 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararına göre görevli mahkemenin tereke alacaklılarının alacak miktarına göre belirlenmesi gerekir.." (KBİBB., 4721/605); 2. HD. T. 31.3.2009, E. 2007/21317 K. 2009/5996 "...Bu tür davalarda görev borç miktarı göz önüne alınarak belirlenir. Miras bırakanın gerçekleştiren borcunun miktarı dikkate alındığında Asliye Hukuk Mahkemesinin görevli olduğu dikkate alınmalıdır.." (KBİBB., 4721/605); 2. HD. T. 22.11.2001, E. 2001/15200 K. 2001/16362 (KBİBB., 743/m.545); 2. HD. T. 15.3.2001, E. 2001/2233 K. 2001/3808 (KBİBB., 743/m.545); 2. HD. T. 25.9.2006, E. 2006/11113 K. 2006/12345 (KBİBB., 743/m.545); 2. HD. T. 5.3.2009, E. 2008/17267 K. 2009/3864 (KBİBB., 4721/605).

72 2. HD. T. 21.3.2013, E. 2012/15422 K. 2013/7861 (KBİBB., 4721/m.605); 2. HD. T. 18.2.2013, E. 2012/10850 K. 2013/3904 "...6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra açılan terekenin borca batık olduğunun tespitine dair davalarda dava değeri ne olursa olsun asliye hukuk mahkemesi görevlidir.." (4721/m.605); 8. HD. T. 1.10.2014, E. 2013/20830 K. 2014/17638 (KBİBB., 4721/605).

73 2. HD. T. 31.10.2011, E. 2010/11538 K. 2011/17435 (KBİBB., 4721/m.605); Pekcamtez, Hakan / Atalay, Oğuz / Özkes, Muhammet, Medenî Usul Hukuku, 13. Baskı, Ankara 2012, s. 129-130; Umar, Bilge, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Ankara 2011, s. 15-16.

B. YETKİLİ MAHKEME

Kanunkoyucu tarafından miras hukukundaki çeşitli dava türleri bakımından yetkili mahkeme özel olarak düzenlenmektedir. Meselâ, ölüme bağlı tasarrufun iptali veya tenkisi, mirasın paylaşılması ile miras sebebiyle istihkak davalarında mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesi kesin yetkilidir (HMK. m. 11/I; TMK. m. 576/II). Hâlbuki, hükmî reddin tespiti davası bakımından özel bir yetki kuralı öngörülmemiştir. Dolayısıyla, bahse konu dava bakımından yetkiye ilişkin genel esaslar geçerlidir⁷⁴. Keza, Yargıtay da aynı görüştedir⁷⁵. Başka bir deyişle, bu tür davalar hakkında genel yetkili mahkeme, davalı gerçek veya tüzel kişinin (alacaklının) davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir (HMK. m. 6/I)⁷⁶. Davalı birden fazla ise dava, bunlardan birinin yerleşim yeri mahkemesinde de açılabilir (HMK. m. 7/I). Ayrıca, taraflar, açık (HMK. m. 17) veya örtülü (HMK. m. 19/IV) bir anlaşma ile yetkisiz mahkemeyi de yetkili kılabilirler⁷⁷. Sonuç itibarıyla, hükmî reddin tespitinden kaynaklanan davalar, davacının seçimine göre, davalıların yerleşim yeri veya yetki sözleşmesi ile yetkili kılınan yer mahkemelerinden birinde açılabilir.

Bir görüşe göre, Yargıtay'ın yerleşik uygulaması sakıncalıdır⁷⁸. Bunun yerine, diğer davalarda olduğu üzere, mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesinin yetkili sayılması gerekir. Ancak, doğrudan bu yönde bir kanunî dayanak bulunmadığı için bahse konu görüş eleştiriyeye açıktır.

V. İSPAT

Terekenin borca batık halde olup olmadığı, dolayısıyla da mirasın reddedilmiş sayılıp sayılmadığı hususunda takdir yetkisi hâkime aittir (TMK. m. 4)⁷⁹. Böyle bir durumda, mahkeme hükmî reddin şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğine karar verir. Bahse konu değerlendirme bakımından hâkim esas itibarıyla tarafların iddia ve savunmaları ile bağlıdır⁸⁰. Bununla beraber, terekenin borca batık

74 Helvacı, 199.

75 14. HD. T. 12.10.2015, E. 2015/1065 K. 2015/8812 (KBİBB., 6100/m.323); 2. HD. T. 6.7.1973, E. 1972/459 K. 1973/4438 "...Buna göre terekenin borca batık olduğunun tespiti hakkındaki davada yetkili mahkeme, davalının, yani tereke alacaklının, davanın açıldığı zamandaki ikametgâhi mahkemesidir. Olayda olduğu gibi alacaklının, tesadüfen ölenin mirasçılarının olması da genel yetki kuralının değiştirilmesini gerektirmez..." (KBİBB., 743/m.549).

76 2. HD. T. 10.3.2000, E. 2000/852 K. 2000/3152 (KBİBB., 743/m.545); 2. HD. T. 17.4.1997, E. 1997/3065 K. 1997/4332 (KBİBB., 743/m.545).

77 Kuru / Arslan / Yılmaz, 152 vd.

78 İmre / Erman, 355, dpn. 5.

79 İmre / Erman, 355.

80 HGK. T. 14.3.2001, E. 2001/2-220 K. 2001/240 "...Gerek İcra İflas Kanununun 277 ve müteakip maddelerinde gösterilen borçlunun (mürisin) mallarının borca yetmemesi halinde başkalarına geçmiş olan mallara müracaat imkânı ve gerekse Medeni Kanunun 558. maddesinde belirlenen mürisin iadeye tabi tasarruflarına müracaat imkânı doğrudan gözetilemez. Bunlar terekenin (tesahüp) sahiplenildiğini gösteren davranışlar değildir. Zira her iki halde de mirasçının böyle bir malı sahiplenmesi mirasın açılmasından önce oluşmuş olaylardır. Ancak şartları oluştuğunda alacaklıların, gerek İcra İflas Kanununun 278. maddesi uyarınca ve gerekse Medeni Kanunun 558. maddesi uyarınca, muristen bir mal iktisap eden; fakat mirası reddetmiş olan mirasçıya, müracaat edebilecekleri tabiidir. Böyle bir iddia ortaya konmadan (HUMK. m. 74) hâkim İcra İflas Kanununun 278. maddesi uyarınca iptal davası ya da bir sav varmış gibi, davacının iktisaplarına ait tasarrufun iptal edilebileceğinden, söz ederek terekenin borca batıklığı sebebi ile davacıların borçlu olmadığının tespitine ilişkin davayı mahkemenin reddetmesi usule ve yasaya aykırıdır..." (KBİBB., 2004/m.278).

olduğu savunmasının bir tür itiraz olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Meselâ, mirasçı borca batık bir terekenin varlığı karşısında bu hususun kendisini borçtan kurtardığı bilgisine sahip olmayabilir. Dolayısıyla, mirasçı duruşmadaki beyanında miras olarak kendisine hiçbir aktif değer kalmamasına rağmen “madem kanunen borçluyum, o halde bunun ödeme gücüne göre taksitlendirilmesini teklif ediyorum.” şeklinde bir savunmada bulunabilir. Bu takdirde artık savunma ile bağlı olduğundan hareketle hüküm tesis edilmemelidir. Dava dosyasından anlaşılan böyle bir itiraz sebebi kendiliğinden gözetilmelidir. Mirasçının hukukî olmayan bir üslupla da olsa eline herhangi bir değer geçmediğine yönelik beyanından hareketle, hâkim tarafından reşen araştırma yapılmalıdır.

Terekenin borca batık olduğu hususunda ispat yükü davacı mirasçının üzerindedir (TMK. m. 6)⁸¹. Nitekim, Yargıtay da aynı görüştedir⁸².

Davacı mirasçı, davayı kazanmak için mirasbırakanın ölüm anı itibariyle terekenin pasifinin aktifinden fazla olduğunu ispatlamak zorundadır⁸³. Aynı zamanda, terekenin borca batık olduğunun açıkça belli veya resmen tespit edilmiş olduğu da ispatlanmalıdır. Bu kapsamda, terekenin borca batık olduğunun resmen tespit edilmiş olması davacının lehinedir. Zira, ölüm anı itibariyle mirasbırakan hakkındaki aciz belgesinin veya iflâs kararının mahkemeye sunulması hükmî reddin ispatı bakımından yeterlidir. Terekenin borca batık olduğunun açıkça belli olma unsuru ise kesin olarak ispat edilebilir bir nitelik taşımamaktadır⁸⁴. Mirasbırakanın parasız ve borç içinde öldüğü bilinmekte ise, bu takdirde terekenin borca batık olduğunun açıkça belli olduğu ispatlanmış sayılabilir. Meselâ, ölenin hayatının son yıllarında işsiz kalıp, hısım veya dostlarının yardımıyla geçindiği, dolayısıyla borçlarını ödeyemediği bilinmekte ise durum böyledir⁸⁵.

Davalı da davacıya karşılık olarak bazı savunma yollarına müracaat edebilir. Her şeyden önce, hükmî ret karinesinin varlığı ispatlanmadıkça, susma kabul anlamına gelir. Üstelik, hükmî ret adi bir karinedir. Dolayısıyla, hükmî ret karinesinin aksi her zaman iddia ve ispat edilebilir. Bu maksatla, terekenin borca batık olmadığı, yani mirasbırakanın ödemediği aciz halinin bulunmadığı ispatlanabilir. Aynı şekilde, terekenin borç içinde bulunmasına rağmen mirasın mirasçı tarafından açık veya örtülü şekilde kabul edildiği hususu ispatlanırsa da hükmî ret etkisini kaybeder. Mirasın tutulan deftere göre kabulü veya resmî tasfiye istenmesi halinin varlığının ispatlanması da aynı etkiyi doğurur⁸⁶.

81 Kocayusufpaşaoğlu, 621; Petek, Ret, 2226-2227.

82 2. HD. T. 10.10.1996, E. 1996/8996 K. 1996/9996 (KBİBB., 743/m.6); 2. HD. T. 7.7.1976, E. 1976/4489 K. 1976/5775 “...Terekenin borca batık olduğunu ispat yükü, bunu ileri süren mirasçıya düşer. İstek, terekenin hükmen reddine ilişkin olup (MK. 545), ispat yükü ise kanuni ve mansup mirasçılara aittir. Olayda, davalı taraf terekenin borca batık olmadığını ileri sürdüğüne böylece davacının iddiasına karşı koyduğuna göre, borca batıklığın ispatı için davacı tarafa imkân tanınması gerekir. Davacı vekili, çeşitli dilekçelerinde tanık dinletmek istediğine göre, tanıkların dinlenmesi, bu konuda başka delilleri varsa araştırılması, davalının da mevcutsa karşılık delillerinin incelenmesi, iddia sabit olmazsa davanın reddolunması, aksi halde Medenî Kanununun 550. maddesi gereğince davalıdan delillerin sorulması, davacının da aynı konudaki delillerinin toplanması ve sonucu uyarınca hüküm verilmesi icap eder...” (KBİBB., 743/m.549).

83 Petek, Ret, 2227.

84 Kocayusufpaşaoğlu, 621.

85 Şener, Esat, Mirasçılık Sifatının Yitirilmesi ve Benzeri Haller, YD., Y. 1976, C. 2, S. 4, s. 91.

86 Ayiter / Kılıçoğlu, 240; Helvacı, 194; İmre / Erman, 355-356; Petek, Ret, 2227.

743 sayılı Medenî Kanun döneminde, terekenin borca batık ve bunun mirasın açıldığı tarihte şayi veya sabit olup olmadığı hususunun her türlü delille ispat edilebildiği kabul edilmekteydi⁸⁷. Bu sayede, maddî gerçekliğe daha rahat ulaşılmasının mümkün olduğu belirtilmektedir⁸⁸. Nitekim, Yargıtay eski Kanun döneminde⁸⁹ olduğu gibi, Türk Medenî Kanunu döneminde⁹⁰ de aynı görüştedir. Hâlbuki, bir görüşe göre, Yargıtay'ın eski Kanun dönemindeki uygulaması artık önemini kaybetmiştir. Zira, artık borca batıklık halinin resmen tespiti aranmaktadır⁹¹. Ancak, borca batıklığın resmen olduğu gibi, açıkça tespiti de hükmî ret karinesine imkân tanımaktadır. Dolayısıyla, bu konuda ikili bir ayırım yapılmalıdır. İlk olarak, mirasbırakanın ölüm anında borçlarını ödemekten aciz durumda bulunup bulunmadığı ile bunun açıkça belli olup olmadığı hususları yemin dahil her türlü delille ispatlanabilir⁹². İkinci olarak, borca batıklık halinin resmen tespit edildiği ileri sürüldüğü takdirde ise, tanık gibi takdirî delillere başvurulamamalı; resmî senet gibi kesin delillerin varlığı aranmalıdır.

VI. SÜRE

Hükmî ret talebi zamanaşımına uğramaz, hak düşürücü süreye de tâbi değildir⁹³. Bu sebeple, hükmî reddin tespiti davası, kural olarak her zaman açılabilir. Aynı şekilde, bu yönde bir savunma tereke alacaklıları tarafından açılan bir davada da her zaman ileri sürülebilir. Zira, hükmî reddin bahse konu olduğu haller bakımından kabul için Kanun'da herhangi bir süre öngörülmemiştir. Bunun gibi, mirasçının hükmî ret karinesine dayanması bakımından da azamî bir süre belirtilmemiştir⁹⁴. Dolayısıyla, gerçek retteki üç aylık süre kaçırılmış veya mirasbırakanın ölümünden uzun bir zaman geçmiş olsa bile bahse konu dava açılabilir⁹⁵. Bu bakımdan, mirasçılardan iyiniyetli olup olmaması önemli değildir⁹⁶.

87 Oğuzman, 354; Ayiter / Kılıçoğlu, 241.

88 Şener, YD, 90-91.

89 2. HD. T. 16.6.1972, E. 3280 K. 3874 (Şener, YD, 91, dpn. 79); 4. HD. T. 14.9.1939, E. 2142 K. 1706 (Tepeci, Kâmil, Notlu ve İzahlı Türk Kanunu Medenisi, C. 1, Ankara 1946, 429); 3. HD. T. 22.9.1951, E. 5157 K. 5917 (Olgaç, Senai, İçtihatlarla Türk Medenî Kanunu Şerhi, 3. Baskı, Ankara 1975, s. 419); 4. HD. T. 20.5.1938, E. 2030 K. 1178 (Tepeci, 430).

90 2. HD. T. 12.5.2009, E. 2009/6082 K. 2009/9439 "...Borca batıklık her çeşit delille ispatlanır. Davalı, mirasbırakanın ölümünden sonra davacıların, mirasbırakana ait evde oturmaya devam ettiklerini, tarlalarını kullandıklarını ileri sürdüğüne göre, taraflardan tesahüple ilgili delillerinin sorulması, mirasçılardan miras kabul anlamına gelen davranışlarının bulunup bulunmadığının tespiti ... ve tüm deliller birlikte değerlendirilerek hasıl olacak sonucuna göre hüküm kurulması gerekirken, eksik inceleme ile hüküm kurulması doğru bulunmamıştır..." (KBİBB., 4721/m.605).

91 İnan / Ertaş / Albaş, 498.

92 Borca batıklığın açık olması bakımından aynı görüş için bkz. Petek, Ret, 2226.

93 Şener, Esat, Açıklamalı – İçtihatlı Türk Medenî Kanunu, Ankara 1991, s. 1016; Serozan / Engin, 442.

94 Öztan, 361; Antalya, 382, dpn. 1403; Dural / Öz, 419.

95 2. HD. T. 01.03.2001, E. 2001/1767 K. 2001/3392 (Antalya, 382, dpn. 1404); 2. HD. T. 19.6.1997, E. 1997/5921 K. 1997/7193 (KBİBB., 743/m.545); 2. HD. T. 22.11.1983, E. 1983/8965 K. 1983/8919 "...Mirasçılar MK'nın 550. maddesinde yazılı eylemlerde bulunmadıkça yani, ret hakkından yoksun kalmadıkça, her zaman borca batık olduğunun tespiti istenebilir. Bu bakımdan mahkemenin davanın MK'nın 546. maddesinde yazılı 3 aylık süre içerisinde açılmadığı yolundaki gerekçesi ... doğru değildir..." (KBİBB., 743/m.545); Helvacı, 197.

96 14. HD. T. 20.12.2018, E. 2016/4172 K. 2018/9325 (KBİBB., 4721/m.605).

Kural bu olmakla birlikte, hakkın kötüye kullanılması şeklindeki davranışlar hukuk düzeni tarafından korunmaz. Meselâ, mirasçı tarafından yıllar geçtikten, özellikle de bütün icra takipleri kesinleştikten sonra mirasbırakanın borca batıklığının ileri sürülmesinde durum böyledir. Bu takdirde, ileri sürülen talebin reddi gerekir⁹⁷.

VII. HÜKMÜN ETKİSİ

İlk olarak, mahkeme tarafından mirasın hükmen reddedilmiş olduğunu tespit eden bir karar verilebilir. Doktrinde ifade edildiği üzere, böyle bir karar, kural olarak bütün mirasçılar bakımından etkilidir. Bu sonucun istisnası ise, mirası kabul eden mirasçılar bakımından bahse konudur. Gerçekten de, ister açık ister örtülü olsun mirası kabul etmiş olan mirasçılar bu etkinin kapsamı dışındadır. Yani, hükmî reddin tespiti kararı, mirası kabul eden mirasçılar tarafından yapılan kayıtsız şartsız kabul yönündeki irade açıklamasına etki etmez⁹⁸.

Yargıtay'a göre de, hükmî reddin tespiti kararı bütün mirasçılar bakımından sonuç doğurur⁹⁹. Zira, bir kısım mirasçıların mirasın reddi hükümlerinden faydalanması karşısında diğer mirasçıların bundan ayrı tutulması hakkaniyete uygun düşmez. Teorik olarak tutarlı olan, hükmî reddin tespiti kararının böyle bir etkiyi haiz olmamasıdır. Çünkü, maddî anlamda kesin hükümden bahsedebilmek için her iki davanın taraflarının aynı olması gerekir (HMK. m. 303/I). Ancak, bahse konu içtihat, mirası kabul eden mirasçılar haricinde, somut olay adaleti bakımından kabul edilebilir. Dolayısıyla, Yargıtay'ın çözümü ancak mirası kabul eden başka bir mirasçı bulunmadığı takdirde uygun görülebilir¹⁰⁰.

Hükmî redde yönelik tespit hükmü elde etmiş olan mirasçının sonradan ortaya çıkan her bir alacaklı karşısında aynı olgu (borca batıklık) yüzünden yeniden dava açması hiçbir şekilde kabul edilebilir gözükmemektedir. Ancak, böyle bir tespit hükmünün çekişmeli yargıya dâhil olması eleştirilebilir. Zira, HMK. m. 382/I, b. b uyarınca "İlgililerin ileri sürebileceği herhangi bir

97 Özmen, 515; Petek, Ret, 2222-2223; 14. HD. T. 13.3.2017, E. 2016/4937 K. 2017/1915 "...Terekeyi sahiplenmiş olan veya sahiplenme anlamına gelen işleri yapan mirasçıların, bundan sonra terekenin borca batık olduğunu ileri sürmeleri Türk Medenî Kanununun 2. maddesindeki dürüstlük kuralına aykırı olur. Hakkın açıkça kötüye kullanılmasını da hukuk düzeni korumaz..." (KBİBB., 4721/m.605).

98 Oğuzman, 354; Helvacı, 197; Hoşlan, AD, 584; Petek, Ret, 2223; Antalya, 382; Ülkü, Murat Fatih, Mirasın Reddi, Manisa Barosu Dergisi, Ocak/1998, s. 33.

99 4. HD. T. 24.1.2005, E. 2004/6782 K. 2005/155 "...O halde haksız eylem faili Güler Otaş'ın mirasçısı olarak aleyhlerine hüküm kurulmuş olan davalılar yönünden de terekenin borca batık olması gerçeği, davanın reddi savunması kapsamında değerlendirilmelidir. Bir kısım mirasçıların mirasın reddi hükümlerinden faydalanması karşısında aynı mirasın diğer mirasçıların bundan ayrı tutulması hakkaniyete de uygun düşmez. Bu nedenlerle Güler Otaş mirasçısı olarak aleyhlerine hüküm kurulmuş olan davalılar yönünden de terekenin borca batık olma durumu değerlendirilmeli ve bunun sonucuna göre karar verilmelidir..." (KBİBB., 4721/m.605). Ancak, Yargıtay'ın başka bir kararına göre ise, "Diğer iki mirasçı tarafından daha evvel terekenin müstağrakı düyun olduğu mevzuunda ilam alındığı anlaşılmakta ise de, bu husus davacının şahsı adına aynı mevzuda yeni bir dava açılmasına engel değildir. Taraflar başkadır. Davacının durumuna göre de yeniden tahkikat yapılması icap ettiğine göre evvelki kararın davacıya sirayeti hususu bahis konusu edilemez..." Bkz. 2. HD. T. 15.10.1962, E. 5495 K. 5260 (Özmen, 577-578).

100 Helvacı, 197; Oğuzman, 354.

hakkının bulunmadığı haller” çekişmesiz yargı kapsamındadır. Bununla birlikte, borca batıklık maddî olgusunun çekişmeli yargıya vücut verdiği kabul edilse de, bahse konu itiraz, hâkimin re’sen araştırması gereken bir husustur. Ayrıca, böyle bir davada öne sürülen delillerin her bir maddî vakıa bakımından ayrı ayrı hükme esas alınması gerekir. Bu konuda her bir alacaklının hükmî reddi konusuz bırakan iddialarının, meselâ tereke işlerine karışmaya ilişkin şahsî ve özel bilgisinin tespit hükmünden etkilenmeksizin açılacak her bir alacak davasında öne sürülebileceği kabul edilmelidir. Meselâ, mirasbırakanın piyango biletine büyük ikramiye çıkması sonucu mirasçılarının bunu kendilerine aitmiş gibi tahsil ettiklerini aileye yakınlığı sayesinde öğrenen alacaklı bakımından durum böyledir. Hal böyle olunca, hükmî reddin tespiti davasında her bir somut olaydaki şartlara göre karar verilmesi gerekir. Dolayısıyla mirasçılara karşı açılmış bir alacak davasında vakıaların (dava sebebinin) farklılığı gerekçesiyle terekenin borca batık olmadığına ilişkin hususun ön sorun olarak incelenmesi bakımından hükmî reddin tespiti kararı engel oluşturmamalıdır.

Hükmî reddin tespiti kararı, mirası kabul eden bir mirasçının bulunmaması halinde en yakın kanunî mirasçılarının tamamı bakımından etkilidir. Bu takdirde, borca batık olduğu sabit olan terekenin resmen tasfiyesi gerekir¹⁰¹. Zira, en yakın kanunî mirasçılarının tamamı tarafından reddedilen tereke genellikle borca batık olup, bunun arkadan gelen mirasçılar tarafından da reddedilmesi kuvvetle muhtemeldir¹⁰². İşte, zaman kaybına, emek israfına ve terekenin geçişinin gecikmesine engel olmak için kanunkoyucu tarafından resmî tasfiye yolu benimsenmiştir. Gerçekten de, TMK. m. 612/I gereğince, en yakın kanunî mirasçılarının tamamının reddetmiş olduğu miras sulh hukuk mahkemesi tarafından iflâs hükümlerine göre tasfiye edilir. Başka bir deyişle, böyle bir durumda istisnaen miras onu reddetmiş sayılanların yerini alacak mirasçılara geçmez. Bununla birlikte, resmî tasfiyeden arta kalan değerler varsa, bunlar mirası reddetmemiş gibi hükmen reddeden mirasçılar arasında paylaştırılır (TMK. m. 612/II). Böylece, yine istisnaî surette olmak üzere bakiye reddeden mirasçılara ait olmaktadır¹⁰³.

Hükmî reddin tespiti kararına rağmen bazı mirasçılar tarafından miras kabul edilmiş de olabilir. Meselâ, terekesi borca batık durumdaki mirasbırakan M’nin çocuklarından Ç1 mahkemeden hükmen reddin tespitini istemiş iken, Ç2 ve Ç3 bir şekilde mirası kayıtsız şartsız olarak kabul etmiş olabilir. Böyle bir durumda ise, artık resmen tasfiyeden bahsedilemez; aksine, TMK. m. 611’de öngörülen ana kural geçerli olur. Buna göre, miras, mirası reddetmiş olan mirasçı sanki mirasbırakandan önce ölmüş gibi paylaştırılır. Dolayısıyla, Ç1’in altsoyu yoksa, zümrede onunla birlikte mirasçı olanların, yani Ç2 ve Ç3’ün miras payı artar. Buna karşılık, mirası reddeden Ç1’in altsoyu varsa, o halef olur ve 1/3’lük miras payını alır¹⁰⁴.

101 Rüzgaresen, Cumhuriyet / Erdem, Murat, Terekenin İflâs Hükümlerine Göre Tasfiye Sebepleri, EÜHFED., Y. 2011, C. 15, S. 1-2, s. 239 vd.; Oğuzman, 354; İmre / Erman, 356; Helvacı, 200; Antalya, 382.

102 Coquoz, R., Mirasın Reddinin Mirasın İntikali Üzerine Olan Tesirleri, (Çev. J. Güral), AÜHFED., Y. 1951, C. 8, S. 1, s. 688.

103 Kocayusufoğlu, 624; İnan / Ertaş / Albaş, 502; Dural / Öz, 420-421.

104 Dural / Öz, 419-420.

İkinci olarak, hükmî reddin tespiti davasında mahkeme tarafından ret kararı da verilebilir. Böyle bir karar da tespit hükmü niteliğindedir. Çünkü, bununla hükmî reddin şartlarının mevcut olmadığı tespit edilmiş olur. Kabul gibi, ret kararı da kesin hüküm (HMK. m. 303) ve kesin delil teşkil eder¹⁰⁵. Dolayısıyla, mirasbırakanın borç ödemediği aciz durumda olduğunu ileri sürerek dava açan mirasçılar bundan feragat etmişlerse, daha sonra aynı konuda yeniden talepte bulunamazlar¹⁰⁶.

Ret kararı, hükmî reddin şartlarının somut olayda gerçekleşmediği anlamına gelir. Böyle bir durumda ise, mirasçılar borçlulardan şahsen ve müteselsilen sorumludurlar (TMK. m. 641/I).

SONUÇ

Hükmî ret karinesi, terekenin borca batık olması, başka bir deyişle mirasbırakanın borçlarını ödemediği aczi halinde geçerlidir. Bunun için ayrıca terekenin borca batıklığının açıkça belli veya resmen tespit edilmiş olması ve bu durumun mirasbırakanın ölüm tarihi itibarıyla gerçekleşmiş olması da aranır. Bahse konu şartların varlığı halinde mirasçılar mirası reddetmesi için herhangi bir açıklamada bulunmaları gerekmez. Bununla birlikte, mirasçılar hükmî reddin şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğinin belirlenmesine yönelik bir dava açabilirler. Hükmî reddin tespiti denilen bu dava, hukukî niteliği itibarıyla menfi tespit davasıdır. Bahse konu davada, hükmî reddin şartlarının somut olayda bulunup bulunmadığı incelenir. Şayet hükmî reddin şartları varsa mirasçılar artık mirasbırakanın borçlarından dolayı sorumlu tutulamazlar.

Hükmî reddin tespiti davası kanunî ve iradî mirasçılar tarafından mirasbırakanın alacaklılarına karşı açılır; hasımsız açılması ise mümkün değildir. Görevli ve yetkili mahkeme bakımından ise genel esaslar geçerlidir. Dolayısıyla, hükmî reddin tespiti davası davalının yerleşim yerindeki asliye hukuk mahkemesinde açılır. Davada ispat yükü ise, kural olarak davacı mirasçılara aittir. Davalılar ise, özellikle terekenin borca batık olmadığına veya mirasın kabul edildiğine yönelik savunmada bulunabilirler.

Hükmî reddin tespiti davası bakımından Kanun'da herhangi bir süre öngörülmemiştir. Bu sebeple, dürüstlük kuralından kaynaklanan istisna haricinde, bahse konu dava her zaman açılabilir. Dava sonucunda verilen karar ise, mirasçılarının tamamı bakımından etkilidir. Mirası kabul eden bir mirasçı bulunmamak kaydıyla, bu yaklaşık somut olay adaletini sağlamak bakımından isabetlidir.

BİBLİYOGRAFYA

Antalya, O. Gökhan : Miras Hukuku, İstanbul 2009.

105 Kuru / Arslan / Yılmaz, 262; 10. HD. T. 23.1.2014, E. 2013/19427 K. 2014/1167 "...Anne ve baba vekili tarafından ibraz edilen mahkeme kararıyla terekenin borca batık olduğuna hükmedildiği anlaşıldığından; söz konusu kararın dosyası da getirilmek suretiyle yöntemince yapılacak araştırma sonrasında aksinin davacı Kurum tarafından ispat edilememesi halinde davalıların mirasın tazmin borcundan sorumlu olmadıkları nazara alınmalıdır..." (KBİBB, 4721/m.605).

106 2. HD. T. 8.11.1999, E. 9599 K. 11908 (Özğür, 174).

- Ayan, Mehmet : Miras Hukuku, 6. Baskı, Konya 2014.
- Aybay, Aydın : Miras Hukuku Dersleri, 3. Baskı, İstanbul 2002.
- Ayiter, Nüşin / Kılıçoğlu, Ahmet M. : Miras Hukuku, 2. Baskı, Ankara 1991.
- Başara, İzzet : Mirasın Reddi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011.
- Berki, Şakir : Miras Hukuku, Ankara 1975.
- Bilgen, Samim : Borca Müstağrak Tereke, ABD., Y. 1953, S. 6, s. 497-499.
- Cingöz, Dilek : Bir Mükellef Hakkı Olarak Mirasın Reddi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014.
- Coquoz, R. : Mirasın Reddinin Mirasın İntikali Üzerine Olan Tesirleri, (Çev. J. Güral), AÜHFD., Y. 1951, C. 8, S. 1, s. 685-695.
- Druey, Jean Nicolas : Grundriss des Erbrechts, 4. Auf., Bern 2002.
- Dural, Mustafa / Öz, Turgut : Türk Özel Hukuku, C. IV, Miras Hukuku, 11. Baskı, İstanbul 2017.
- Eren, Fikret / Yücer Aktürk, İpek : Türk Miras Hukuku, Ankara 2019.
- Gençcan, Ömer Uğur : Miras Hukuku, Ankara 2008.
- Günel, Aydın Ebrar : Mirasın Reddi ve Hukukî Sonuçları, Ankara 2016 (Yüksek Lisans Tezi).
- Hatemi, Hüseyin : Miras Hukuku, 4. Baskı, İstanbul 2004.
- Helvacı, İlhan : Türk Medenî Kanununa Göre Mirasın Reddi (MK. m. 605 – MK. m. 618), 2. Baskı, İstanbul 2014.
- Hoşlan, Osman : Mirasın Reddi, AD., Y. 1974, S. 7, s. 554-585 (Kısaltılmışı: Hoşlan, AD).
- : Mirasçının Alacaklısının Mirasın Reddini İptal Ettirebilmesi Hakkı, YD., Y. 1992, S. 3, s. 318-335 (Kısaltılmışı: Hoşlan, YD).
- İmre, Zahit / Erman, Hasan : Miras Hukuku, 9. Baskı, İstanbul 2013.
- İnan, Ali Naim / Ertaş, Şeref / Albaş, Hakan : Miras Hukuku, 8. Baskı, İzmir 2012.
- Kılıçoğlu, Ahmet M. : Miras Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2012.
- Kocayusufoğlu, Necip : Miras Hukuku, 2. Baskı, İstanbul 1978.
- Kuru, Baki / Arslan, Ramazan / Yılmaz, Ejder : Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı, 24. Baskı, Ankara 2013.
- Oğuzman, Kemal : Miras Hukuku Dersleri, 2. Baskı, İstanbul 1978.
- Oğuzman, M. Kemal / Barlas, Nami : Medenî Hukuk, 17. Baskı, İstanbul 2011.
- Olgaç, Senai : İçtihatlarla Türk Medenî Kanunu Şerhi, 3. Baskı, Ankara 1975.
- Özmen, İsmail : Tereke Hukuku Davaları, 3. Baskı, Ankara 2010.
- Öztan, Bilge : Miras Hukuku, 5. Baskı, Ankara 2012.
- Özüğür, Ali İhsan : Miras Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2009.
- Pekcanitez, Hakan / Atalay, Oğuz / Özekes, Muhammet : Medenî Usul Hukuku, 13. Baskı, Ankara 2012.
- Petek, Hasan : Mirasın Hükmen Reddi, Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi, Y. 2013, C. VIII, s. 2191-2235 (Kısaltılmışı: Petek, Ret).
- : Mirasçılık Sifatını Sona Erdiren Sebeplerin Mirasbırakanın Serbestçe Tasarruf Edebileceği Kısım Üzerindeki Etkisi, DEÜHFD., Y. 2002, C. 4, S. 2, s. 139-172 (Kısaltılmışı: Petek, Mirasçılık).
- Rüzgaresen, Cumhuriyet : Mirasbırakanın Borca Batık Olması, EÜHFD., Y. 2010, C. 14, S. 1-2, s. 271-311.
- Rüzgaresen, Cumhuriyet / Erdem, Murat : Terekenin İflâs Hükümlerine Göre Tasfiye Sebepleri, EÜHFD., Y. 2011, C. 15, S. 1-2, s. 231-254.
- Serozan, Rona / Engin, Baki İlker : Miras Hukuku, 3. Baskı, İstanbul 2012.

Şener, Esat : Açıklamalı – İçtihatlı Türk Medeni Kanunu, Ankara 1991

(Kısaltılmışı: Şener, Medeni).

Şener, Esat : Mirasçılık Sifatının Yitirilmesi ve Benzeri Haller, YD., Y. 1976, C. 2, S. 4, s. 71-97 (Kısaltılmışı: Şener, YD).

Şenocak, Zarife : Mirasın Reddi ve Özel Vekalet (Yargıtay'ın Verdiği Bir Karar Dolayısıyla), AÜHFD., Y. 1998, C. 45, S. 1, s. 449-451.

Tepeci, Kâmil : Notlu ve İzahlı Türk Kanunu Medenisi, C. 1, Ankara 1946.

Tuor, Peter / Schynder, Bernhard / Schmid, Jörg / Rumo-Jungo, Alexandra : Das Schweizerische Zivilgesetzbuch, 12. Auf., Zürich-Basel-Genf 2002.

Umar, Bilge : Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Ankara 2011

(Kısaltılmışı: Umar, Şerh).

—————: Aciz Hali – Borca Batıklık Kavramlarının Farkı ve Bu Yönden Yeni MK Metninin Düştüğü Bir Yanlılık (MK m. 605 f.II, 618), YÜHFD., Y. 2004, S. 1, s. 317-324 (Kısaltılmışı: Umar, Aciz).

Ülkü, Murat Fatih : Mirasın Reddi, Manisa Barosu Dergisi, Ocak/1998.